

Tadeusz Olszewski

Sprawozdanie z Otwartych Posiedzeń Katedry Logiki ATK w roku akademickim 1985/86

Studia Philosophiae Christianae 23/1, 219-221

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

to the reader), the number Z_{n-1} , if it is not a prime, will be a product of primes of the same form.

To prove that $x^n - y^n$ has also divisors of the form $2nk+1$ we apply the transformation $-y = [(x-y) - x]$ and, proceeding as before, we finally obtain

$$(19) \quad x^n - y^n = (x-y) \cdot W_{n-1} = (x-y) \cdot (2nk_1 + 1).$$

The divisors of the type $2nk+1$ are called power divisors, since their internal structure is closely connected with the power exponent n .

TOMASZ OLSZEWSKI

SPRAWOZDANIE Z OTWARTYCH POSIEDZEŃ KATEDRY LOGIKI ATK W ROKU AKADEMICKIM 1985/86

W omawianym okresie odbyły się cztery posiedzenia. Pierwsze z nich miało miejsce dnia 18 listopada 1985 r. i dotyczyło XXXI Konferencji Historii Logiki poświęconej Leonowi Chwistkowi; odbyła się ona w Krakowie w dniach od 18 do 20 października 1985 r. Sprawozdanie z tej Konferencji oraz krótki życiorys L. Chwistka przedstawił uczestnik tej Konferencji, mgr T. Olszewski. Konferencja ta odbyła się w rok po setnej rocznicy urodzin Chwistka i czterdziestej jego śmierci. Chwistek był wybitnym logikiem przede wszystkim dokonał udoskonalenia i uproszczenia rozgałęzionej teorii typów Russella i Whiteheada), miał jednak także ambicje działania czegoś nowego w dziedzinie teorii sztuki. Te właśnie ambicje, poparte nawykami przeniesionymi z dziedziny nauk formalnych, stały się przyczyną stworzenia pewnej specyficznej teorii, zwanej teorią wielości rzeczywistości. Teoria ta, opublikowana w 1921 r., wzbudziła wiele kontrowersji. Główny zarzut, jaki można jej postawić, to brak zrozumiałości: nie wiadomo bowiem jak tę teorię zinterpretować, by pozostała w zgodzie z przekonaniem Chwistka a przy tym nie była rażąco sprzeczna z przekonaniem innych ludzi. Temu zagadnieniu poświęcony był komunikat, który T. Olszewski przedstawił na wspomnianej Konferencji i którego treść zreferował na omawianym posiedzeniu. Przedstawione problemy spowodowały dyskusję, której wynikiem był postulat powrotu do tego zagadnienia na następnym posiedzeniu Katedry.

Omówieniu częściowych aksjomatyk zawartych w teorii Chwistka poświęcone było drugie posiedzenie, które odbyło się 2 grudnia 1985 r. T. Olszewski przedstawił na nim próbę Chwistka zaksjomatyzowania czterech systemów mających stanowić teorie czterech rodzajów rzeczywistości. W dyskusji zwracano uwagę na liczne usterki metodologiczne obciążające teorię Chwistka wieloznacznością lub wręcz brakiem znaczenia. Posługiwanie się pojęciami zaczerpniętymi z języka potocznego bez odpowiednich uściśleń czy definicji oraz symboliczne zapisywanie też w takim języku formułowanych stwarza złudzenie precyzji formalnej przy rzeczywistym braku jakiegokolwiek precyzji. Cała teoria Chwistka sprawia wrażenie raczej tymczasowych zapisków niezbyt jasnych jeszcze pomysłów teoretycznych aniżeli wykładu dojrzałej teorii w stadium upoważniającym do jej publikacji. Próby pobieżnej interpretacji tej teorii doprowadzają bądź do banału niezgodnego z myślą jej autora, bądź też do paradoksu. Do adekwatnego zrozumienia i pró-

by oceny myśli, które chciał zawrzeć Chwistek w omawianej teorii, konieczne jest uwzględnienie w pełni całego kontekstu historycznego i psychologicznego, który — być może — wyjaśni jaka była zamierzona treść tej teorii.

Na trzecim posiedzeniu Katedry, czyli w dniu 17 marca 1986 r., referat na temat błędu *petitio principii* u Arystotelesa wygłosił ks. dr Mieczysław Bombik. Referent zwrócił uwagę na trudności związane z próbą pełnego i adekwatnego ujęcia Arystotelesa teorii błędów; trudności te związane są — z jednej strony — z faktem istnienia bariery językowej i czasowej, co utrudnia właściwe odczytanie tekstu — z drugiej zaś — z wadami samego tekstu, a mianowicie z niejasnościami terminologicznymi i z relatywizacją znaczeń do wielu pojęć nie logicznych, lecz ontologicznych i teoriopoznawczych. Arystoteles zaliczał omawiany przez referenta rodzaj błędu do tzw. sofizmów pozajęzykowych, czyli do błędów, których przyczyna leży poza sferą języka; *petitio principii*, to błąd polegający na braku uzasadnienia jakiejś przesłanki wnioskowania. Referent przedstawił m. in. odmiany tego rodzaju błędu, które — zdaniem Arystotelesa — pojawić się mogą w sylogizmach. Według Stagiryty, aby sylogizm był dowodem, jego przesłanki muszą spełniać pewne pozaformalne warunki; mają one być: prawdziwe, bezpośrednie, pierwotne, lepiej znane, wcześniejsze od wniosku, mają być jego przyczynami. Wystarczy więc, aby zarzucić którejs z przesłanek brak jednej z tych — jakkolwiek rozumianych — cech, by można było mówić o popełnieniu w danym sylogizmie błędu *petitio principii*. Szczególnym przypadkiem tego błędu jest sylogizm, w którym występuje jakaś postać błędnego koła w dowodzeniu, kiedy to jakaś przesłanka jest w jakimś sensie wtórna w stosunku do wniosku; sporny jest tu problem owej wtórności (jak ją rozumieć). W dyskusji podkreślano wady ujęcia Arystotelesa a zarazem potrzebę i wartość podejmowania tego tematu.

Dnia 21 kwietnia 1986 r. odbyło się czwarte posiedzenie Katedry Logiki. Referat na temat ekstensjonalnej teorii sensu wygłosił mgr Tomasz Chodkowski. Referent powołał się na wygłoszony wcześniej (dokładnie trzy lata temu) referat dotyczący empirycznej teorii sensu Kazimierza Ajdukiewicza. Punktem wyjścia była teoria kodenotacji tegoż autora. Teoria ta — zdaniem referenta — odwołując się pojęcia wyrażenia prostego, wymaga jednak (wbrew zamierzeniom Ajdukiewicza) odwołania się w ostateczności do reguł języka, co przeczy założeniu o czystej empiryczności tej teorii sensu. Referent zwrócił uwagę na to, że dotychczasowy podział korelatów semantycznych wyrażań na intencje i ekstensje nie wystarczy; wprowadził dwa inne podziały takich korelatów ustalając m.in. nowe znaczenie dla wyrażenia „przedmiot intensjonalny” i stwierdzając, że posługiwanie się pojęciem intensji nie musi pociągać za sobą przyjmowania jakiejś ontologii intensjonalnej. Wyróżnił wreszcie trzy różne rodzaje kodenotacji i zakończył referat postawieniem tezy, że teoria Ajdukiewicza nie odwołując się wyłącznie do empirii ani do pewnej ontologii intensjonalnej stanowi — przy pewnej jej interpretacji — trzeci punkt wyjścia lub trzecią drogę do stworzenia teorii sensu.

Oprócz wyżej omówionych czterech Posiedzeń Katedry Logiki ATK należy jeszcze w niniejszym sprawozdaniu odnotować następujące ważne wydarzenia. Z inicjatywy Katedry odbyły się bowiem spotkania z trzema gośćmi zagranicznymi, na których to spotkaniach wygłosili oni referaty. Byli to: prof. Norbert Fischer z Uniwersytetu w Mainz (w

marcu 1985 r.), prof. Paul Weingartner z Uniwersytetu w Salzburgu (w maju 1985 r.) oraz prof. Wolfgang Waldstein z tegoż Uniwersytetu (w październiku 1985 r.); referaty te zostały przetłumaczone na język polski i zostały opublikowane w *Studia Philosophiae Christianae*.

STANISŁAW A. PORĘBSKI

**MIĘDZYNARODOWY KONGRES FILOZOFICZNY NA TEMAT:
WCZESNY HUMANIZM I FILOZOFIA W PADWIE
PADWA 26—29 WRZEŚNIA 1985**

W organizacji Międzynarodowego Kongresu Filozoficznego w Padwie partycypowało wiele instytucji naukowych i nie tylko naukowych, m.in. Padewska Akademia Nauk, Uniwersytet Padewski, Instytut Historii Zakonów diecezji Ferrara i Comacchio oraz Centenfor Medieval and Renaissance Studies (University of California) w Los Angeles a także władze miejskie i administracyjne Padwy i jej okolicznych miejscowości, w których odbywały się spotkania kongresowe. Trzeba bowiem nadmienić, że poza otwarciem kongresu i inauguracyjnym wykładem, które miały miejsce w Padwie, pozostałe spotkania odbywały się w równie pięknych jak Padwa miejscowościach oddalonych w promieniu 40—80 km od Padwy: Monselice, Arqua Petrarca, Pomposa, dokąd uczestnicy kongresu dowożeni byli autokarami.

Wśród uczestników kongresu przeważali wykładowcy i pracownicy nauki uniwersytetów włoskich (Padwa, Wenecja, Mediolan, Pawia, Pisa, Turyn, Rzym, Sassari, Urbino). Z gości zagranicznych, bardziej interesujących uczestników, należy wymienić P. O. Kristellera (Columbia University of New York), wytrawnego znawcę filozofii włoskiego renesansu, którego książka pt. *Humanizm i filozofia*¹ została przetłumaczona w minionym roku na język polski. Oskar Paweł Kristeller wygłosił pierwszego dnia kongresu bardzo interesujący odczyt w języku włoskim na temat *Humanizm i filozofia w Padwie*.

Inną osobistością z zagranicy była M. T. d'Alverny z Paryża, mówiąca na temat *Piotr z Abano jako przekładowca Galena*.

Z Polski uczestniczyło dwóch mediewistów: prof. dr Zdzisław Kuksewicz, reprezentujący PAN i dr Stanisław A. Porębski z ATK.

Otwarcie kongresu miało miejsce w siedzibie Padewskiej Akademii Nauk, 26 września o godz. 16.30. Uroczystości otwarcia kongresu i powitania przybyłych gości dokonał prezes Akademii, prof. Lino Lazzarini. Następnie, w godzinę później, w przepięknej auli Uniwersytetu Padewskiego (dei Giganti) odbyło się posiedzenie inauguracyjne, któremu przewodniczył prof. Luigi Gui, prezes kongresu i zarazem przewodniczący Państwowego Instytutu Franciszka Petrarci. I tu właśnie, w tej renesansowej auli, wykład inauguracyjny wygłosił wspomniany uprzednio O. P. Kristeller. Warto wspomnieć, że wszystkie referaty głoszone były w języku włoskim, poza wypowiedzią prof. Z. Kuksewidza (w języku francuskim) i wystąpieniem prof. Nancy G. Siraisi z New York (w języku angielskim).

¹ O. P. Kristeller, *Humanizm i filozofia. Cztery studia*, tłumaczyli: Grzegorz Błachowicz, Leszek Szczucki, Mikołaj Szymański, Warszawa 1985, ss. 189.